подарем виробництва. Саме завдяки цьому не відбулося “розселянювання” в аграрному секторі. Збереглися приватновласницька психологія, сприятлива для розвитку виробництва, підвищення його ефективності. На цьому в країнах ринкової економіки ґрунтується політика агробізнесу. її головна мета – не позбавити фермера ініціативи й господарської самостійності.

Літаратура:

1. Алтухов И.А. Новый аграрный строй России / И.А. Алтухов, А.Е. Шалин. – Нижний Новгород. – ГИПП: Нижполиграф, 1996. – 281 с.
2. Іванух Р.А. Розвиток сільськогосподарської кооперації в умовах переходу до ринкової економіки / Р.А. Іванух, О.О. Жовтанецька // Економіка АПК. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азримяна. – [2-е изд. Доп. и перероб.]. – 2001.№ 12 – С. 25-31.
3. Туган-Барановський М. Політична економія. Курс популярний / М. Туган-Барановський. – К.: Наукова думка, 1994. – 263 с.
4. Чаянов А. Оптимальные размеры земледельческих хозяйств / А. Чаянов // Экономика и математические методы. [Т. XXIV]. 1988 – №4. – 623 с.
5. Черевко Г. Система агробизнеса в США. Кооперация в системе агробизнеса / Г. Черевко, Ф. Горбонос // Экономика Украины. – 1996. – №7. – С. 74-82.

УДК 338. 3

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Маркіна І.А., д.е.н., професор
Полтавський університет економіки і торгівлі

Ефективне використання ресурсного потенціалу агарних підприємств є об’єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку аграрного сектора економіки. Однією з особливостей функціонування сучасних агроформувань є кількісна, якісна та структурна недосконалість їх ресурсних потенціалів, зумовлена великими втратами ресурсів у процесі здійснення аграрної та земельної реформ і складним фінансовим становищем господарств. В статті визначені теоретичні положення щодо використання основних фондів, спрямованих на забезпечення ресурсного потенціалу аграрних підприємств.

The effective use of resource potential of agar enterprises is an objective necessity and important pre-condition of development of agrarian sector of economy. One of features of functioning of modern agar enterprises is quantitative, quality and structural imperfection of their resource potentials, predefined by the severe losses of resources in the process of realization agrarian and earth reforms and by the difficult financial situation of economies. In the article theoretical positions are certain in relation to the use of the capital assets sent to providing of resource potential of agrarian enterprises.

Постановка проблеми. Успіх діяльності будь-якого суб’єкта в ринкових умовах господарювання залежить, в першу чергу, від двох факторів: наявності ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових) і вміння керувати ними з найбільшою ефективністю.

Саме тому на сучасному етапі розвитку економіки особливу актуальність набувають питання пошуку оптимальних шляхів управління ресурсами підприємств з метою підвищення ефективності їх господарської діяльності. Зазначена проблема стосується і підприємств аграрного сектору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активна робота науковців України в напрямі формування ринкової стратегії відтворення ресурсного потенціалу АПК дозволила напрацювати окремі теоретичні положення регулювання процесу відтворення основних засобів у сільському господарстві. Проте, глибокі структурні зрушення в економічному механізмі господарювання, утвердження приватної власності на засоби виробництва та створення нових організаційних форм господарювання в сільському господарстві вимагають подальших наукових досліджень особливостей руху основних засобів як авансованої вартості та вирішення комплексу методологічних і методичних аспектів налагодження процесу їх відтворення на аграрних підприємствах.

Дослідженню теоретико-методологічних питань формування, оцінки та віддачі ресурсного потенціалу аграрних підприємств присвятили свої праці відомі вітчизняні вчені-аграрники – В.Г. Андрійчук, М.В. Гладій, М.А. Лендєл, І.І. Лукінов, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавер, В.М. Трегобчук, А.Е. Юзефович. Проблеми ефективного використання та відтворення ресурсного потенціалу в аграрному секторі досліджували І.Ф. Баланюк, В.А. Борисова, О.А. Бугуцький, В.С. Дієсперов, В.Я. Месель-Веселяк, Л.Д. Павловська, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук, А.М. Третяк, М.М. Федоров, А.Г. Фонотов, В.Й. Шиян, В.В. Юрчишин та ін. Водночас, окремі питання підвищення ефективності використання, а також створення оптимального, збалансованого за структурою ресурсного потенціалу агроформувань на рівні окремого регіону з урахуванням його особливостей, потребують поглиблених досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування методологічних та прикладних положень щодо використання основних фондів, спрямованих на забезпечення ресурсного потенціалу аграрних підприємств, що виконано через реалізацію завдань щодо розробки теоретичних аспектів та практичних рекомендацій по підвищенню ефективності діяльності суб`єктів господарювання аграрного сектору України шляхом оптимізації використання їх ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення рентабельного сільськогосподарського виробництва та підвищення рівня продовольчої безпеки країни залежать від наявності, ефективності використання і відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Однією з особливостей функціонування сучасних агроформувань є кількісна, якісна та структурна недосконалість їх ресурсних потенціалів, зумовлена великими втратами ресурсів у процесі здійснення аграрної та земельної реформ і складним фінансовим становищем господарств.

Практика господарювання свідчить, що становлення та розвиток сільськогосподарських підприємств різних типів тісно пов’язані з розв’язанням організаційно-економічних завдань щодо підвищення віддачі з кожної затраченої одиниці ресурсного потенціалу, його розширеного відтворення, удосконалення структури, покращання результативності діяльності агроформувань.

Разом з тим, ефективне використання ресурсного потенціалу агроформувань є об’єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку аграрного сектора економіки. В свою чергу, реформаційні перетворення в сільсь-

кому господарстві не дали очікуваної соціально-економічної віддачі, підприємства знаходяться у важкому становищі, руйнується ресурсний потенціал галузі.

Важливою передумовою ефективного використання ресурсів підприємств є їх збалансоване формування. В цьому аспекті актуальним є визначення оцінки наявності виробничих засобів у господарствах регіону. В структурі ресурсного потенціалу агроформувань основну частку займають земельні ресурси – 60,4 %, основні фонди та людський капітал складають відповідно 15,2 та 24,4 %.

Вивчення теоретичного надбання вчених дозволяє під основними фондами розуміти економічну форму функціонування знарядь праці, які знаходяться в умовах певного способу виробництва і відносин власності, мають строк служби більше одного року, поступово споживаються у процесі виробництва, поступово переносять свою вартість на створюваний продукт у розмірі амортизаційних відрахувань.

Процес відшкодування вартості основних фондів відбувається в процесі їх кругообігу. Цикл відтворення основних фондів відображає період часу, протягом якого відбувається процес відшкодування споживчої вартості основних фондів.

Генезис розвитку вітчизняної економіки свідчить, що деструктивні процеси, які мали місце в командно-адміністративній системі, спроби замінити зворотні зв'язки централізованим управлінням, призвели не тільки до спаду виробництва матеріально-технічних ресурсів, але й до економічної кризи. Вихід з цієї кризи вбачався у формуванні ринку засобів виробництва з акцентом на вільний механізм ціноутворення та конкуренцію без врахування того, що він одночасно виступає інструментом координації децентралізованих рішень. В результаті, це призвело до загострення протиріч у матеріально-технічному забезпеченні галузі та окремих підприємств.

Створення ринку засобів виробництва в умовах ринкових відносин має базуватися на високому рівні економічної та юридичної самостійності господарських систем, що проявляються в праві підприємства формувати свою виробничу програму з урахуванням попиту, керуючись власною вигодою; вільному виборі контрагентів у забезпеченні матеріальними ресурсами; самостійному визначенні договірних цін з урахуванням затрат на виробництво і якості матеріалів; ліквідації монополії постачальників, посередників через створення аналогічних підприємств.

На сучасному етапі, завершення реформування аграрного сектора України неможливе без створення інфраструктури аграрного ринку. Аграрне виробництво, як і його інфраструктура, повинні мати ринковий характер та працювати в конкретному середовищі, що дозволить привести в дію їх мотиваційні важелі, забезпечить високу ефективність як виробничої, так і обслуговуючої сфер.

Важливим напрямом насичення ринку засобами виробництва для аграрної сфери повинне стати максимальне залучення в ринковий обіг матеріально-технічних засобів, що знаходяться на підприємствах постачання, у спожи-

вачів та на заводах-виробниках; створення на комерційній основі агропромислових асоціацій і об'єднань, акціонерних товариств, членами яких можуть стати на взаємовигідній основі промислові підприємства, збутово-посередницькі формування та споживачі.

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що формування ринку засобів виробництва може відбуватися за умови системності трьох його складових: маркетингової інфраструктури (товарні біржі, агроторгові доми, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, тощо); фінансово-кредитної (банки, кредитні спілки, промислово-фінансові групи, страхові компанії) та інформаційно-консультаційної інфраструктури (інформаційно-консультаційні центри, дорадчі служби), що забезпечить трансформацію існуючої системи матеріально-технічного забезпечення, її якісну зміну.

Отже, на ринок повинні виходити незалежні товаровиробники, які мають право власності на результати праці, що стає можливим в умовах докорінних змін власності на селі. А тому потрібен ринок не тільки продовольчий, але й засобів виробництва. Це питання, в свою чергу, повністю залежить від машинобудівного та інших промислових комплексів, які забезпечують засобами виробництва сільське господарство.

Встановлено, що кризовий фінансово-економічний стан аграрних підприємств, зумовлений істотними недоліками в матеріально-технічному забезпеченні, різким спадом їх платоспроможності, зміною форм власності на засоби виробництва, призвів до призупинення інвестиційного процесу, зниження фондозабезпеченості, технічної оснащеності виробництва.

На зниження темпів оновлення основних виробничих фондів впливає не лише скрутний стан аграрних підприємств, але й технології, які застосовуються у машинобудівному комплексі АПК.

Використання наявних прогресивних технологій в усіх галузях національної економіки нині перебуває на надзвичайно низькому рівні. Через зниження зацікавленості підприємств процес оновлення продукції машинобудування відбувається повільно. Дійсно, у масштабах національного господарства неможливо одразу замінити все застаріле устаткування, оскільки матеріальні можливості для повного оновлення діючих засобів праці створюються не одночасно, а поступово, в міру розвитку виробництва. У зв'язку з цим протягом певного часу експлуатації більша частина машин і механізмів є морально і фізично застарілою.

Проведений аналіз щодо проблематики дослідження дозволяє зазначити, що важливим фактором зниження фондовіддачі у наш час є збільшення строку служби основних фондів, у результаті чого відбувається їх зношення, втрачаються їх виробничі можливості, знижується їх продуктивність. Знижують фондовіддачу також затрати на ремонтні роботи для підтримання основних виробничих фондів у робочому стані.

Зниження ефективності виробництва напряму пов'язане зі зниженням ефективності використання основних фондів. Низький рівень фондооснащеності сільськогосподарських підприємств у даний час зумовлює потребу у її вирівнюванні і нарощуванні основних виробничих фондів. В них вже створе-

на певна матеріально-технічна база. Але, значний фізичний і моральний знос основних виробничих фондів заважає веденню виробництва в необхідних обсягах. А тому нарощування засобів виробництва потрібне на більш високому технічному і якісному рівні, оскільки насичення господарств низькоякісною технікою веде до постійного зростання витрат на капітальні і поточні ремонти, що і обумовлює зниження фондовіддачі.

Недостатність забезпечення аграрного виробництва машинами та обладнанням пов'язана як з низьким технічним рівнем виробничої бази машинобудування через монополізм цієї галузі, відсутністю конкуренції між виробниками промислової продукції, так і з повільним впровадженням нових технологій, обмеженістю фінансових і матеріально-технічних ресурсів.

Тому доцільно провести експертизу комплектів або комплексів машин безпосередньо у господарствах. На підставі проведеної експертизи, по-перше, слід виявити устаткування, яке зовсім не використовується у виробництві, або його використання недоцільне через значні експлуатаційні витрати, і воно потребує заміни. По-друге, застосовувати у виробництві універсальні мобільні агрегати замість декількох спеціалізованих, що значно, у декілька раз знижує як матеріальні витрати, так і витрати праці.

У зв'язку зі швидким моральним старінням техніки, необхідністю її оновлення та фактичним заморожуванням фонду нагромадження виникає необхідність мінімізації і спрямування наявних ресурсів на реконструкцію.

Висновки. Власні кошти аграрних підприємств у вигляді прибутку у даний час повністю відсутні. Амортизаційні відрахування на даному етапі є основним і мабуть єдиним джерелом інвестування у відтворення основних фондів. Для заміни морально зношеної техніки необхідно створити достатню базу нових типів техніки. А нині в Україні спостерігається скорочення створення зразків нових типів техніки. Разом з тим створені зразки нової техніки відповідають світовим стандартам, а інколи і вищі за них.

В Україні прагнення держави брати безпосередню участь у кредитуванні аграрного сектору дуже часто призводить до негативних результатів. А тому більш доцільно використовувати державні кошти не для прямого кредитування суб'єктів господарювання, а для надання гарантій тим структурам, які намагаються працювати на ринку сільськогосподарського кредиту.

Поряд з неефективністю державного фінансування аграрного сектора проблему ефективності галузі ускладнює недоступність для аграрного товаровиробника банківських позик, враховуючи низький рівень платоспроможності і кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств. Внаслідок цього довгострокове кредитування сільськогосподарських підприємств відбувається на рівні 5-10% від загальної суми наданих позик.

В сучасних умовах позитивно вирішити дану проблему можливо новим для вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників шляхом – через лізинг. Але, згідно досліджень, на даному етапі на аграрних підприємствах застосовується в основному товарна форма розрахунків за лізингом.

У зв'язку з цим в найближчий перспективі слід віддавати перевагу таким формам залучення інвестицій, як: небанківське кредитування сільського гос-

подарства (проектне фінансування); поєднання сільськогосподарської і кредитної кооперації шляхом залучення кредитів кооперативних банків і кредитних спілок; лізинг, переважно з товарною формою розрахунків, вивченню методологічних та практичних аспектів яких будуть присвячені подальші наукові дослідження.

Література:

1. Березіна Л.М. Виробнича функція та ресурсний потенціал аграрних підприємств // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК. Вип. 31. – Харків: ХНТУСГ, 2006. – С. 64- 68.

2. Бондаренко О. Сучасні напрямки відтворення основних засобів / Економіка: проблеми теорії та практики. – 2007. – Вип. 15. – С. 120 – 127.

3. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия. - Суми, 2004.

4. Омельченко Л. Механизм обновления основных производственных фондов предприятия / Економіка: проблеми теорії та практики. – 2008. – Вип. 125. – С. 25 – 29.

УДК 338.43.009.12

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Махмудов Х.З., д.е.н., професор

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено теоретичні аспекти, основні завдання та особливості формування конкурентних стратегій аграрних підприємств. Розглянуто механізм реалізації конкурентних стратегій що ґрунтується на перетворенні факторів та чинників конкурентоспроможності в їх конкурентні переваги.

Theoretical aspects, basic tasks and features of forming of competition strategies of agrarian enterprises, are investigational. The mechanism of realization of competition strategies is considered that based on converting of factors and factors of competitiveness into their competitive edges.

Постановка проблеми. Основою розвитку аграрного сектору України в першу чергу є конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції як на регіональних так і на міжнародних ринках. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є головною стратегічною проблемою, тим більше враховуючи стрімке зростання його частки у валовому внутрішньому продукті країни, формуванні дохідної частини державного бюджету та експортного потенціалу. Продукція вироблена аграріями України стає конкурентоспроможною на ринках сільськогосподарської продукції, збільшується з кожним роком її частка у загальносвітових обсягах виробництва стратегічно важливих видів продукції. Виходячи з цього, саме поетапне формування та реалізація конкурентних стратегій агарних підприємств має стати основою для створення результативної системи управління конкурентоспроможністю агарних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування і реалізації конкурентних стратегій підприємств викликає зацікавленість таких відомих вітчизняних вчених економістів як Я. Базилюка, О. Гудзинського,